

Rolf Kailuweit (Heidelberg)

**Català heavy – català light: una problemàtica de la
«lingüística de profans»**

A l'àmbit de la filologia alemanya, Gerd Antos (1996) ha encunyat el terme *Laienlinguistik* per denominar una nova subdisciplina lingüística que es dedica a les obres normatives escrites per profans i dirigides (per) a profans i la relació entre experts i profans quant a l'aplicació i difusió de resultats de recerca lingüística. El concepte d'Antos sembla afortunat; per exemple, l'important manual *Histoire des langues romanes* (en preparació) de l'editorial de Gruyter preveu per a cada llengua romànica un article sobre la «lingüística dels profans». No obstant, la nova subdisciplina sembla encara un calaix de sastre que relaciona problemàtiques força diferents, per exemple: l'activitat lingüística d'aficionats «desinteressats», la reacció de l'opinió pública a la planificació lingüística o el paper que tenen persones sense cap formació de lingüista en el mercat de llibres d'ensenyament i de cursos de retòrica i comunicació professional. És evident que aquests àmbits tenen una pertinència força desigual segons la història particular de cada llengua. El meu objectiu serà precisar les funcions i els límits d'una «lingüística de profans» a base de la polèmica sobre el català *heavy* i el català *light*. No intento retratar en detall el desenvolupament d'aquesta polèmica que va començar l'any 1986 a l'entorn de la publicació del llibre *Verinosa llengua* de Xavier Pericay i de Ferran Toutain (cf. Sabater, 1992: 113). Per fer això caldria un estudi més profund de les diverses publicacions, que, en bona part, només es poden consultar als arxius de la premsa a Catalunya. En aquest lloc, em restringeixo a presentar un catàleg de preguntes relatives a aquesta polèmica i a plantejar com s'ha de tractar dins el marc de la lingüística de profans.

1 Experts o profans?

Segons Antos, la lingüística de profans és una lingüística per profans, però també per a profans. Antos es refereix a la situació de la lingüística alemanya de postguerra que volia ésser enterament descriptiva i denegava als parlants l'orientació normativa, ignorant que la varietat estàndard no és una competència lingüística inqüestionable adquirida a la infantesa i sense

esforç especial, sinó un saber normativitzat que s'aprèn a través d'un esforç conscient que necessita textos de referència.¹ La manca d'orientació fou compensada per profans, és a dir persones sense formació de lingüista, que publicaven llibres lingüístics instructius que pretenien resoldre els problemes lingüístics i comunicatius del gran públic. En els últims anys la lingüística universitària recomença a interessar-se pels problemes de normativa, intentant corregir algunes deficiències que caracteritzen una bona part dels llibres instructius escrits per profans.

El panorama a l'àmbit de la llengua catalana no és evidentment el mateix. Durant el franquisme el català literari, com a varietat representativa del català, era una varietat cultivada per afeccionats. Com que no tenia gaire funcions socials, el principal motiu per aprendre'l era la consciència nacional. Per falta de formació universitària, tot una generació romangué sense professionals de la llengua. Els pocs experts que es van formar havien d'estudiar altres carreres de filologia, com Joan Solà que estudià filologia clàssica i es doctorà en filologia romànica.² La manca d'experts es compensà pel fet que d'altres intel·lectuals s'interessaren pel funcionament social de la llengua. Són juristes de formació, com ara Aracil, Ninyoles i Vallverdú que definiren el concepte de «normalització». Aquests autodidactes en el camp lingüístic van dominar la discussió sociolingüística dels anys setanta (cf. Kremnitz, 1979).

Tot i seguint les seves activitats en la clandestinitat, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) (cf. Pitarch, 1996: 119), no tenia la suficient importància funcional per reformar, com a instància normativa, l'obra de Pompeu Fabra. Canonitzà la *Gramàtica* de Fabra en la versió final, de 1933, i el *Diccionari* de Fabra de 1932. A més, la llengua literària de Fabra bastava per a l'ús simbòlic i literari. Com que el català no tenia funcions oficials, no es necessitava un estàndard modern per als mitjans de comunicació, l'administració pública o la recerca científica. Això va canviar durant els

¹ He anomenat les varietats estàndard i subestàndard 'gramolectes', és a dir un saber normativitzat en major o menor grau a través de textos de referència orals i escrits que transcendeix la competència individual. L'individu, a través d'un esforç d'aprenentatge, en pot adquirir una competència que romandrà sempre precària. La farà servir en situacions comunicatives marcades. En canvi, el 'genolecte' que és la competència lingüística inqüestionable adquirida a l'infantesa de l'entorn relacional ('genos') sense esforç especial i que serveix a la comunicació expressiva i elocucional dins de l'entorn relacional esmentat sense connotació com a registre (Cf. Kailuweit, 1997 i 1999).

² Informació biogràfica de Tubau (1990: 287).

últims anys de franquisme i encara més, evidentment, amb la democratització postfranquista. L'any 1975, la Universitat de Barcelona llicencià la primera promoció d'estudiants de filologia catalana. Aquests nous experts, tot i que molts d'entre ells consideren els generativistes i estructuralistes com els lingüistes més importants de llur formació (cf. Tubau, 1990), havien de participar activament en la formació d'un estàndard català modern. No hi havia doncs denegació intel·lectual pel que fa a la solució dels problemes lingüístics quotidians, sinó, en canvi, una pretensiosa activitat reformista que feia por a les autoritats tradicionals de la llengua. Vicent Pitarch, ara membre de la Secció Filològica de l'IEC, reconeix que hi havia una crisi d'autoritat de l'Institut que es va intensificar al voltant de l'any 1985:

Com és sabut, durant la dècada que seguí a la desaparició de la dictadura franquista, les crítiques a l'IEC tendien a concentrar-se en la persona del secretari general, el Dr. Ramon Aramon. En aquest sentit, fou jutjat amb judicis severos, com ara, el que li atribuïa la responsabilitat de l'atonia que patia l'IEC i, pitjor encara, el que el feia responsable que aquest haguera esdevingut un búnquer. (Pitarch, 1996: 118)

Ernest Sabater, tot i no tenir cap simpatia per als joves reformadors, veia també la «manca de confiança i d'adhesió» a l'IEC com a conseqüència de la seva crisi interna. Va considerar l'Institut com

una autoritat lingüística que continuem necessitant, però una autoritat dinàmica, realista, oberta i compartida, no frenadora, al marge de la realitat, tancada o pràcticament unipersonal [...] Hi ha por a la realitat, hi ha por a la universitat, hi ha por al futur i això es compensa mirant cap al passat i intentant guardar un respecte reverencial a una puresa encarnada en Pompeu Fabra... (Sabater, [1985] 1992: 110)

Des del 1982, Ricard Fité i Ferran Toutain criticaven en una sèrie d'articles la llengua literària i arcaica que feia servir el diari *Avui* on havien treballat com a assessors lingüístics sota una direcció que es caracteritzava per la interpretació més restrictiva de la normativa (Fité *apud* Tubau, 1990: 157; Sabater, 1992: 47). L'any 1986 el reformisme es va fer sentir encara més amb la publicació del llibre de Xavier Pericay i Ferran Toutain *Verinosa Llengua*, en el qual criticaven que el català emprat per molts escriptors i professionals de la llengua es trobava massa lluny de la llengua parlada i que aquesta es caracteritzava per arcaïsmes i girs artificials. Esclatà una polèmica pública sobre aquest fenomen que Joan Barril, aleshores director d'*El Món*, anomenava el 'català light' de Pericay i Toutain i el 'català heavy' dels autors que ells criticaven, (cf. Toutain *apud* Tubau, 1990: 174; Sabater, [1986] 1992: 113).

En els següents anys aquests autors van exercir funcions importants a l'àmbit dels mitjans de comunicació: Fité fou el creador del model de llengua de Catalunya Radio abans de tornar a l'*Avui* com a responsable lingüístic. Toutain fou responsable de l'orientació lingüística de TV3 i Pericay, durant un cert temps, responsable lingüístic del *Diari de Barcelona*. L'any 1991 fundaren el *Grup d'Estudis Catalans* que ja amb el seu nom era un provocació envers l'IEC. Volien expressar d'aquesta forma el seu desacord amb una institució que, el mateix any, el Parlament de Catalunya va proclamar com l'autoritat oficial per dictaminar el procés de normativització (cf. Pazos, 1992: 106; Pitarch, 1996: 121-122). En reacció a les activitats del GEC, alguns professors de català, entre ells Maria-Lluïsa Pazos i Ernest Sabater, fundaren l'*Associació Llengua Nacional* que es manifestà en contra de l'anomenat català light i en favor de l'IEC (cf. Pazos, 1992: 149-150). Era ja ambigua la reacció del qui era president de la secció filològica Antoni Badia i Margarit (cf. Pazos, *ibid.*). És encara molt més sever el judici de Vicent Pitarch:

Amb una percepció del panorama sociolingüístic marcada per tinsy derrotistes, i obsedits pel perill que suposaria l'avenç de les propostes *lights* fins al punt que arriben a reaccionar-hi amb tics de fonamentalisme lingüístic, els membres de Llengua Nacional són propensos a detectar pertot arreu maniobres de conspiració. El purisme que exhibeixen els duu a contradiccions, com ara, la defensa a ultrança de l'IEC —simbolitzat en la figura emblemàtica del Dr. Ramon Aramon— i alhora les actituds reticents i, de vegades, tendencioses amb què consideren les activitats de la Secció Filològica. (Pitarch, 1996: 122)

Quant als professors universitaris, alguns com Josep Moran o Joan Veny són membres de la Secció Filològica que actualment compta amb 27 membres. Altres com Lluís López del Castillo, Xavier Lamuela o Mila Segarra mostren una actitud crítica envers el reformisme del GEC i opten per un dirigisme lingüístic il·lustrat que cerca a difondre certes expressions de la llengua literària sense allunyar-se massa de la llengua parlada (cf. Tubau, 1990). El qui representa potser més prototípicament la «lingüística per a profans» és el prof. Joan Solà, catedràtic de llengua catalana a la Universitat de Barcelona. Reconegut lingüista i historiador de la llengua, ha tractat, des de 1974, qüestions de normativa per al gran públic com a columnista al *Diari de Barcelona* (Solà, 1976) i a l'*Avui*. A més ha publicat diversos llibres de correcció sintàctica entre els quals destaca *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Solà ha mostrat una certa simpatia per als membres del GEC (cf. Avui 30-3-1991) tot i que ha criticat l'estil polèmic i també molts detalls de

Verinosa Llengua (cf. Sabater, 1992: 53-59). Segons Sabater el suport que dóna el GEC prové d'una reacció amarga perquè no havia estat admès per la Secció Filològica que hauria fet millor d'admetre'l (cf. *ibid.*: 59). Segons Maria-Lluïsa Pazos, en canvi, les seves posicions tenen molts punts en comú amb el 'lightisme', per la qual cosa no s'abstingué de considerar-lo pretensions i incompetent (cf. Pazos, 1992: 118-123). Es veu que també dins l'*Associació Llengua Nacional* existien posicions força diferents: la bastant moderada i racional de Sabater i la que Pitarch ha ben considerat com a fonamentalista.

Tot plegat, la polèmica sobre el català *heavy* i el català *light* no és una polèmica entre profans sinó entre experts de formació diversa, la qualitat de la qual serà difícil d'avaluar.

2 Lingüística de profans o planificació lingüística?

Un problema central de la nova subdisciplina és distingir-la d'això que ja s'ha estudiat amb el lema d'«història de la normativa» o «història de la planificació lingüística». De fet, una lingüística de profans es caracteritza per una certa restricció i sobre tot per un canvi de perspectiva. Una cosa és la normativització oficial que es pot difondre i imposar mitjançant l'escola i potser per algun decret que afecta usos oficials. Una altra cosa són les exigències dels usuaris. Tothom que fa servir una varietat gramolectal, és a dir qualsevol tipus de llengua escrita o també de llengua oral formalitzada, necessita una certa orientació lingüística. Però aquesta orientació és una oferta i no pas un control repressiu. Són els usuaris els que decideixen si accepten una regla atès que, com ha dit el filòsof francès Jacques Derrida, fins i tot en una dictadura la policia lingüística arriba sempre amb retard.

El canvi de perspectiva, doncs, consisteix en investigar si les propostes normatives intenten resoldre problemes lingüístics reals i si tenen una certa probabilitat d'ésser acceptades. Així no ens interessa que per exemple els membres del GEC poguessin imposar algunes de llurs opcions a causa de la seva autoritat com a assessors lingüístics. Si en una societat liberal els locutors o periodistes se senten lingüísticament reprimits se'n van, i si al públic no li agrada l'estil del mitjà, canvia de cadena o ja no compra el diari. Els llibres d'estil dels mitjans de comunicació i d'altres institucions no es dirigeixen només als propis empleats, sinó al gran públic. L'èxit d'una obra normativa per a profans es decideix també a la caixa de les llibreries.

3 Lingüística de profans o reflexió lingüística?

És evident que qualsevol intent normatiu necessita una prèvia reflexió lingüística però no viceversa. La història de la reflexió lingüística ha de considerar doncs també les actituds crítiques envers certes formes, o l'estil de parlar de certs grups socials. Però tot això encara no és lingüística de profans si no es fan propostes normatives concretes, és a dir si a la crítica d'una forma no segueix l'oferta d'una alternativa. Quant a la polèmica que ha estat revisada per aquest article, no ens interessen doncs els atacs personals, sinó les propostes lingüístiques concretes.

4 Problemes lingüístics de la vida quotidiana?

Les propostes «heavy» i «dight» responien a problemes lingüístics reals de l'època postfranquista. Del procés de la normalització del català resultava la necessitat d'utilitzar-lo en molts àmbits prèviament reservats per al castellà: mitjans de comunicació, administració pública, universitat, etc. Els catalans que, ara per ara, havien d'escriure la seva llengua materna i parlar-la en públic no dominaven de manera suficient la varietat culta. La llengua que havien après com a genolecte (varietat materna) romania massa lluny de la llengua literària de Fabra. A més, hom havia d'integrar lingüísticament entre un terç i la meitat de la població que tenia el castellà com a llengua materna. Quant als mitjans de comunicació es necessitava un estàndard escrit i oral que podia competir amb la respectiva varietat del castellà. Havia d'ésser una varietat apta per a un discurs clar i raonable, que evités cridar massa l'atenció de l'oient, sigui per arcaïsmes sigui per vulgarismes. Segons Ricard Fité, la llengua literària que feia servir *l'Avui* durant els primers temps no corresponia a aquest ideal:

no era adequada per un mitjà de comunicació [...] una llengua literària i arcaica que sabíem quatre i no s'intentava res perquè fos més accessible. A mi em preocupava molt [...] que eres català, llegies el diari i no t'hi reconeixies (Fité *apud* Tubau, 1990: 157). S'havia de trencar l'únic model periodístic imperant, que era el carregat d'homs» i «àdhucs» i «quelcoms». (*ibid.*: 163)

La llengua dels mitjans de comunicació

per damunt de tot ha de ser versemblant. Si resulta que per aquest compromís amb la norma ha de quedar fals o afectat, que tiri pel dret. [...] crec que encara val més un barbarisme que un arcaïsme [...] I el que ja és absolutament aberrant és la barreja: els «tenir

que» i els «anyadirs» ajuntats amb els «quelcoms» i els «llurs». [...] convé privilegiar la llengua viva i combatre l'artificiositat [...] L'estàndard és artificial. Però parteix de la realitat. Un estàndard idoni no pot partir del registre més elevat, ha de ser una síntesi de registres. I en aquest país la llengua s'ha consolidat a partir del registre més elevat, el literari, perquè no hi havia normalitat i no hi havia usos massius. I ara hem de posar més èmfasi en la llengua col·loquial, en la parla real, per arribar a l'estàndard. [...] La llengua col·loquial degudament depurada, però no més enllà del que cal: de depuració ja n'hi ha prou en el model literari vigent. Al públic del diari, de la ràdio, de la televisió, que és un públic heterogeni i amb uns coneixements molt bàsics, li has d'ensenyar un català perquè pugui relacionar-se en els diversos registres de la seva vida normal, no perquè pugui llegir en Foix. (*ibid.*: 166-168)

Un concepte diferent de la funció de la llengua dels mitjans de comunicació defensava Vallverdú:

Pericay havia començat a estendre un model que al meu entendre tenia un aspecte molt interessant –privilegiat la llengua oral–, però d'altres que eren reduccionistes i restrictius: voler fer una llengua tan entenedora que quedava reduïda a un vocabulari bàsic, i considerar que l'evolució de la llengua exigia obrir la porta a tots els castellanismes necessaris [...] Hi havia gent que anava molt avançada en els criteris que després han proposat al *Diari de Barcelona*. I jo creia que els havia de frenar, perquè era la societat i no TV3 que havia de portar endavant aquests criteris, no podíem estar a l'avantguarda. Defensar l'oralitat sí, però sense caure en el reduccionisme [...] (Vallverdú *apud* Tubau, 1990: 188-189)

Joan Solà opta per una certa tolerància envers els castellanismes necessaris. Però, el locutor culte sempre ha de cercar a evitar el castellanisme on és possible

des del punt de vista social és evident que la llengua que no viu no és llengua [...] no són partidaris de frenar-ho tot, perquè aleshores no deixaràs parlar a la gent, i això no pot ser. Els mateixos que volem frenar els altres sabem que hi ha coses que no tenen manera de dir-se en català, i això no es pot amagar. Els mateixos que són responsables han de començar per ser sincers i dir que no poden dir certes coses, que si no diuen «do» no saben com dir-ho [...] Penso que els professionals encara, ara, tenen una funció lingüística massa important per engegar-ho tot per fer punyetes. La massa no pot fer resistència perquè no està preparada. Crec que els professionals han d'adoptar un punt intermedi. Han de saber parlar d'una manera bastant fluïda controlant-se, perquè encara és possible, no ho tenen encara tot perdut: si es controlen encara poden arribar a parlar bastant bé. No vull dir que en algun cas concret no hagin d'engegar un barbarisme i alabat siga Déu, però no d'una manera descordada. (Solà *apud* Tubau, 1990: 291-292).

En el camp del lèxic el «barco» havia esdevingut un cas paradigmàtic, ja abans que el GEC publicés el volum *El barco fantasma* l'any 1992. Segons Tubau, Toutain i Fité i Oriol Camps el fet de fer funcionar com a genèrica

la paraula poètica «vaixell», que revoca per ells la imatge d'un vaixell de pirates amb veles, vol dir substituir mitjançant l'escola la llengua real per una inventada. Com que «barco» tot i essent un castellanisme havia estat la paraula catalana usual durant segles, els «lightistes» s'enfaden d'ésser corregits per llurs propis fills, pels quals «vaixell» ja és una paraula natural (cf. Tubau, 1990). Carles Camps i Josep M. Fulquet insisteixen en la seva contribució al *Barco fantasma* afirmant que triar entre dues paraules catalanes la que més se sembla al castellà i no pas la més diferenciadora és un acte de solidaritat amb els castellanoparlants que s'esforcen a aprendre el català (GEC, 1992: 45; Sabater, 1992: 51-52). Altres autors dubten que un vocabulari fàcilment accessible sigui el més adequat per correspondre a les exigències d'un públic que hauria d'aprendre l'estàndard. Com que la llengua estàndard s'ha de diferenciar de la col·loquial, necessita algunes formes que, segons l'experiència personal de Mila Segarra i Lluís López de Castillo porten prestigi:

Pels nens «barco» és castellà, ho tenen molt clar: allò no pot ser català. Pregunta-l'hi a un nen castellanoparlant i t'ho dirà clarament. De la mateixa manera el poble, el poble català, la gent de carrer, ha passat a dir bústia. Per què? Perquè, als anys trenta, als mitjans de comunicació, a Ràdio Associació de Catalunya, cada dia deien que no s'havia de dir «busson», que s'havia de dir «bústia». I això ho dic perquè ho sé pel meu pare. La gent diuen [sic!] bústia perquè volen parlar bé. (Segarra *apud* Tubau, 1990: 283)

Començar a treure barcos pels mitjans com a revulsiu contra l'Aramon o qui sigui em sembla bé. [...] barco té un sentit: hi ha la barca, l'embarcador, l'embarcació, l'embarcar-se... Si un cas parlem-ne, però no rebutgis el vaixell, perquè el vaixell ha costat un esforç, ja ha entrat dintre la llengua com a mínim passiva i en l'activa de moltíssima gent [...] Jo sóc una persona que quan vaig a un estanc encara em costa un esforç demanar un segell. I ara em veig forçat a demanar un segell perquè si no quedo com un inculte, perquè ja qualsevol estanquera del país, encara que sigui de parla castellana, sap que és un segell i parla de segells. (López de Castillo *apud* Tubau, 1990: 255)

Segons Jem Cabanes, responsable lingüístic de TVE a Sant Cugat, la defensa del «barco» ja és un anacronisme: «Trobo que són una mica nostàlgics: quan eren petitets deien barco, a la universitat van aprendre a dir vaixell i ara fan nostàlgia» (Cabanes *apud* Tubau, 1990: 125).

Tot plegat s'ha de decidir sobre la pluralitat que suporta l'estàndard. Vallverdú defensa la coexistència de doblats contra qualsevol reduccionisme:

Les orientacions d'en Toutain i d'en Pericay són totalment autocràtiques, les meves sempre han estat liberals. L'estàndard és un ventall molt ampli que només exclou per un cantó cultismes i arcaïsmes minoritaris, per l'altre vulgarismes, castellanismes i

col·loquialismes innecessaris. Fora d'això, tot hi té cabuda. Si volen dir «a pesar de», que ho diguin; però que no condemnin «malgrat». Si volen dir «aquest any», que ho diguin; però sense oblidar «enguany», que en casos pot ser estilísticament necessari. (Vallverdú *apud* Tubau, 1990: 189)

Però, és evident que la tolerància ha de tenir els seus límits i una proposta normativa deixa d'ésser tal proposta si no explica clarament les diferències estilístiques entre dues paraules i les situacions comunicatives a les quals corresponen.

No obstant, el lèxic al qual es concentra sovint la polèmica és probablement el problema normatiu menys important. Les paraules s'aprenen i s'utilitzen amb una certa facilitat segons la moda. Per modificar els trets fonètics i les estructures sintàctiques cal un esforç personal molt més gran. I encara més: per detectar els problemes i adonar-se d'alternatives cal una orientació que va més enllà d'un simple veredictes del tipus: vaixell, no barco.

5 Manuals lingüístics per a profans

Analitzem, tot seguit, el tractament de dues qüestions sintàctiques –la concordança subjecte-verb i l'ús de les preposicions *per* i *per a*– en alguns manuals lingüístics per a profans que representen i il·lustren de certa manera els resultats concrets de la polèmica. Es tracta de quatre llibres d'estil i de la *Sintaxi Normativa* de Joan Solà.

- El llibre d'estil del *Diari de Barcelona* elaborat per l'equip dels assessors lingüístics sota la direcció de Xavier Pericay ha estat publicat l'any 1987 per l'editorial Empúries i no es dirigeix, doncs, només als periodistes d'aquest diari, sinó a un públic molt més ample.
- Les *Fitxes de normalització lingüística* publicades l'any 1989 pel Servei de Llengües i Terminologia de la Universitat Politècnica de Catalunya sota la direcció de M. Rosa Mateu tenen la finalitat més modesta i concreta d'orientar la redacció de documents administratius de la Universitat.
- El llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona de 1995, elaborat sota la direcció de Joan Solà, intenta ésser no només un instrument de treball per als col·laboradors del mateix Ajuntament, sinó també un punt de referència per a d'altres ajuntaments, institucions i empreses.
- El llibre d'estil de TV3 elaborat sota la direcció de Francesc Vallverdú i publicat l'any 1995 per Edicions 62 es dirigeix també, sense dir-ho explícitament, al gran públic.

- La *Sintaxi normativa* de Joan Solà (segona edició 1994) té caràcter divulgatiu ja que no intenta resoldre qüestions de lingüística teòrica. Es dedica a estructures vacil·lants que, o bé, ni s'esmenten a la gramàtica normativa oficial, o bé, no hi estan resoltes o no hi estan resoltes de manera que la majoria d'usuaris hi consent. Solà formula propostes per a una gramàtica normativa revisada partint d'una descripció de diferents varietats catalanes i d'altres llengües romàniques.

	DdB 1987	UPC 1989	Ajuntament 1995	TV3 1995	Sola ² 1994
Concordança subjecte-verb	Ús de <i>hi han</i>	–	Haver-hi: «Atenent-nos a la gramàtica normativa, que no ha prohibit mai aquesta concordança són igualment correctes les dues formes»; En el dialecte oriental és habitual de posar en plural: es necessiten/ s'haurien de buscar/fan falta/calen tres persones (35).	«El verb haver-hi és invariable: cal evitar l'ús col·loquial que fa concordar aquest verb amb el seu complement»; «Amb l'expressió <i>un dels que</i> , el verb va en plural»; «Amb noms col·lectius, el verb sol anar en singular»; el plural pot ésser acceptat i és preferible quan el nom col·lectiu té un complement en plural (93-94).	Concordança lliure si es tracta d'un verb que expressa un 'esdeveniment', i que té un 'subjecte' indeterminat posposat que es pot pronominalitzar amb <i>en</i> ; Són p.ex. els verbs: haver-hi, arribar, venir, passar, caldre, i les construccions passives pronominals: de desgràcies, cada dia s'en veu més (25; 306).

	DdB 1987	UPC 1989	Ajuntament 1995	TV3 1995	Solà 21994
per i per a	Bandeja-ment total de <i>per</i> fins i tot davant grups nominals; Justificació: l'ús oral del català oriental; mantenen que els casos d'ambigüitat són molt pocs i que es redueixen a l'ús de <i>per</i> després de participi, molt restringit si no abusem de les frases passives (cf. Sabater, 1992: 120)	L'ús exclusiu de <i>per</i> + infinitiu, adverbí i conjunció; <i>per</i> o <i>per a</i> davant d'un nom: «En general, <i>per</i> correspon al <i>por</i> castellà i expressa agents, motius o causes; <i>per a</i> correspon al <i>para</i> castellà i expressa destinataris o finalitats» (222).	L'ús exclusiu de <i>per</i> davant d'infinitiu, adverbí o conjunció; En lloc de <i>per</i> + inf. amb valor causal l'ús d'una oració subordinada introduïda per <i>perquè</i> ; «Davant de noms o pronoms, <i>per</i> s'utilitza per expressar causa, motiu, agent, lloc, temps o altres relacions més vagues; <i>per a</i> expressa destinatari, beneficiari o finalitat» (26).	Distinció de <i>per i per a</i> davant un substantiu o altre element nominal en nivells formals per evitar la confusió causal-finalitat; «Quan té el sentit de en pro de, mirant a, en favor de usem <i>per</i> »; <i>per</i> davant d'infinitiu o adverbí; <i>per per</i> expressar el parer; <i>per a</i> és incorrecte en el complement d'agent de passiu (131-132).	<i>Per</i> és l'element no marcat de l'oposició que només es dona davant dels sintagmes nominals; En casos de dubte s'ha d'utilitzar <i>per</i> ; <i>per</i> davant l'infinitiu no té valor causal; (85-87).

Comentari: El llibre d'estil del *Diari de Barcelona* no l'he pogut consultar directament. He de citar-lo per la recensió que n'ha fet Ernest Sabater (1992). Crida l'atenció que Solà permet la concordança o no del verb *haver-hi* atès que la gramàtica normativa oficial no en diu res (cf. Solà, 1994: 306). El llibre d'estil de TV3, en canvi, considera la concordança entre el verb i el sintagma nominal posposat com un col·loquialisme. És interessant que aquest ús és diferent del castellà. El fet de fer veure que la construcció amb *haver-hi* no és un cas aïllat, sinó que comparteix característiques semàntico-sintàctiques amb altres construccions en les quals la varietat oriental del

català fa la concordança amb el sintagma posposat és una aportació lingüística important del manual de Solà. Un tractament coherent de totes aquestes construccions serà doncs raonable. Al llibre d'estil de l'Ajuntament, però, només s'esmenten els verbs de necessitat i mancaça. El llibre d'estil de TV3 parla també de la concordança verb-nom col·lectiu i ho fa d'una manera clara i raonable.

Quant a *per* i *per a* totes les solucions discrepen de la gramàtica normativa que manté la distinció entre *per* (causal) i *per a* (final) davant de l'infinitiu. Les propostes heterodoxes s'allunyen així també de la norma castellana. Evidentment, la solució més fàcil és la total supressió de *per a* que defensa el *Diari de Barcelona*. No obstant això, d'aquesta manera serà difícil distingir per exemple una lingüística «per profans» d'una lingüística «per a profans». La descripció més exhaustiva i coherent és la del llibre d'estil de l'Ajuntament. Aquest manual rectifica l'ús exclusiu de *per* davant d'infinitiu, indicant que el valor causal ha d'expressar-se mitjançant una oració subordinada. La descripció del manual de TV3 és menys exhaustiva en total, però menciona alguns detalls més. Resulta massa lacònica la descripció de Solà (1994). No indica les funcions de *per a*, tal vegada perquè ja ho ha fet en altres llocs. És curiosa l'actitud diglòssica del manual de l'UPC que defineix l'ús de les preposicions catalanes per les castellanen corresponents.

6 Conclusions

Els manuals presentats demostren la necessitat d'omplir el buit en el camp de la gramàtica normativa. Com que l'IEC no ha reformat fins ara la gramàtica normativa de Fabra, hi ha moltes qüestions obertes que caldria aclarir. Els manuals per a profans no poden ésser, doncs, merament puristes, ans al contrari, participen en el dia a dia de la llengua en un procés d'elaboració i creació lingüística (*sprachlicher Ausbau*).

Els manuals corresponen a necessitats comunicatives, però també ideològiques. Una varietat estàndard no té només una funció comunicativa, sinó també simbòlica. És evident que la reflexió lingüística dels polemistes resulta, en certa manera, de llur concepte del català com a llengua nacional. Una lingüística de profans, però, ha de tenir en compte que són les actituds ideològiques dels usuaris les que decideixen, en fi de comptes, l'èxit d'una proposta normativa. Com que el públic català és molt heterogeni, no es pot preveure amb certitud quin model d'estàndard s'imposarà. Quant a la història de gramaticografia i lexicografia, la lingüística de profans pot

tenir una funció complementària. Ocupar-se de les exigències dels destinataris sembla ésser un enfocament més adequat que jutjar només sobre la qualitat científica d'una gramàtica o un diccionari. Quant a les reflexions lingüístiques que es concretitzen en una proposta normativa, la lingüística de profans no s'interessa tant pels motius personals de l'autor, sinó pel context social, per les repercussions que hi té. I això és potser la forma més adequada de tractar de polèmiques.

Bibliografia

- Antos, Gerd (1996): *Laien-Linguistik. Studien zu Sprach- und Kommunikationsproblemen im Alltag. Am Beispiel von Sprachratgebern und Kommunikationstrainings*, Tübingen: Niemeyer.
- Grup d'Estudis Catalans (1992): *El barco fantasma*, Barcelona: Llibres de l'Index.
- Kailuweit, Rolf (1997): *Vom EIGENEN SPRECHEN – eine Geschichte der spanisch-katalanischen Diglossie in Katalonien (1759-1859)*, Frankfurt am Main etc.: Lang.
- (1999): «El canvi de l'arquitectura lingüística de les terres catalanes en els segles XVIII i XIX», en *Caplletra* 27, 189-211.
  - / Jaeckel, Volker (en premsa): «Laienlinguistik: Katalanisch, Portugiesisch, Spanisch», en Glessgen, Martin *et al.* (ed.): *Romanische Sprachgeschichte* (HSK), Berlin / New York: de Gruyter.
- Kremnitz, Georg (ed.) (1979): *Sprachen im Konflikt. Theorie und Praxis der katalanischen Soziolinguistik. Eine Textauswahl*, Tübingen: Narr.
- Pazos, Maria-Lluïsa (1990): *L'amença del català light*, Barcelona: Tibidabo.
- (1992): *La violació del català. La subordinació de la llengua a València i a Barcelona*, Barcelona: Tibidabo.
- Pericay, Xavier / Toutain, Ferran (1986): *Verinosa Llengua*, Barcelona: Empúries.
- (ed.) (1987): *Llibre d'estil del Diari de Barcelona*, Barcelona: Empúries.
- Pitarch, Vicent (1996): *Control lingüístic o caos*, Alzira: Bromera.
- Sabater, Ernest (1992): *Les paradoxes del català*, Barcelona: PPU.
- Solà, Joan (1976): *A l'entorn de la llengua*, Barcelona: Laia.
- (1994): *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*, Barcelona: Empúries.

- (ed.) (1995): *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona*, Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- Tubau, Ivan (1990): *El català que ara es parla. Llengua i periodisme a la ràdio i la televisió*, Barcelona: Empúries.
- Universitat Politècnica de Catalunya (1989): *Fitxes de normalització lingüística*, Barcelona: Servei de Llengües i Terminologia de la Universitat Politècnica de Catalunya.
- Vallverdú, Francesc (1995): *El català a TV: llibre d'estil*, Barcelona: Edicions 62.